

MIKÄ AFRIKKA RIIVAA?

KATTI JUURUS KUVAI VESA OJA, GRAFIKKA LASSE RANTANEN

Kun muu maailma kehittyy ja vaurastuu, Afrikka tuntuu vain taantuvan. Löytyisikö siihen selitys Afrikan suurimmasta valtiosta, Nigeriasta?

kuinka monta kuningasta, prinssiä, prinsessa ja päällikköä melkein 120 miljoonan asukkaan Nigeriaan mahtuu? Heimojakin kun on 250, ja päälliköksi pääsee sekä perimysteitse että ostamalla kunnakasta titelein.

Monet uskovat yhä, että kuningilla on kyky noita kiittämättömät. Heidän kansaan kannattaa siis pysyä väleissä. Myös Lagosin uudet, demokraattiset johtajat ovat päättäneet, että Oba ansaitsee valtion ylläpidon.

Pippuripalatsista on varminta palata Lagosin kaduille selkää edellä, kohteliaasti vanhalle Oba Adeyinkalle kumartaan.

Miten Lagosia kuvaisi? Laitojensa yli kiehuva hornankattila? Viemäritilä häisevä labyrinthi? Viemäri- ja Maaseudun nigerialaisille se on kuitenkin hoidokas metropoli, Jorubamaan keskus, jossa on tilat kaikille heimoille. Väitetään, että sen stummeihin muttaa joka päivä viisituhatta uutta asukasta – köyhtynyttä maalaisväkää pää täynnä unelmia.

Eniten tulee nuoria miehiä. Lagos on pullollaan kiivaita poikia, jotka elävät täpötäyissä vuokrahuoneissa, etsivät nälsisään hantihommia, kantavat tavaraa, myyvät mitä tahansa, varastavat ja joskus tappavatkin.

Joutulaiden nuoruksien iso reservikö on syy siihen, että Afrikassa soditaan niin paljon? Sissiarmeija voi olla nuorelle miehelle taloudellisestikin fiksu vaihtoehto, jos muuta työtä ei ole.

Tietyt sotiin on muitakin syitä: luonnonrikkaudet jakaantuvat epätasaisesti, hallitukset ovat heikkoja ja petollisia, etniset ryhmät riitelevät... mutta riittävökö nekään selitykseksi?

”Area boys”, kutsutaan Lagosin katujen hirmuja, kaikkein hurjimpia poikia. He uhkailevat ja vaativat rahaa ohikulkijoilta ja autoilijoilta. Bussia odottavilta he viittätiit tsekut auki. Hyvä jos menee vain rahat eikä henki.

Lagos on maailman vaarallisimpia kaupunkia. Ihmiset pelkäävät, totta kai. Moini ei liiku pimeätulon jälkeen, ja pimeä on täällä ysimystuaa. Rotiskot sähkölaitokset ja -verkot toimivat milloin toimivat. Asuntoihin tulee sähköä ehkä muutaman tunnin päivässä, usein ei sitäkään.

Itaisn kaduilla ja kapakoissa tuikkivat pienet kerosiinilyhdyt. Asuinkorttelit lukeaan rautaportteilla. Miehet seisovat vuoron perään vahdissa.

Vime kuukausina Lagosissa on murhattu ja ryöstetty erityisen monia. Jotkut uskovat, että se on valtansa menettäneiden

mlitäärinen juoni: kunhan tilanne menee tarpeeksi solmuun, sotilaat voivat taas hyvällä syyllä kaapata vallan. Toiset arvelevat tavallisten rosvojen vain käyttävän hyväksien sotilaiden otteen hölymystä.

Eniten ministeriä ja hallintorakennukset törröttävät tyhjiillään. Ylin valta on eristänyt itsensä uuteen pohjoiseen pääkaupunkiin Abujaan, puterattuun hallintokeskukseen. Lagos oli kaiketi liikaa poliitikoille ja kenraaleille.

Mutta Nigerian rahamaailman keskus se on yhä. Täällä ovat pankit ja öljyfirmojen konttorit, ja Victoriansaaren rantatontilla rikkaiden villat.

Lagosin downtownin kolhuisten liiketalojen hisseillä ajalee kuka uskaltaa. Käytävissä ei ole valoja eikä kakannuskeissa toimistoissa useinkaan tietokoneita. Mutta bisnessä niissä tehdään taas kovalla tohinalla.

Jumalan avulla me liikemiehet selvisimme sotilasvallasta. Jumalan kiitos, että se on ohi! Jos sotilaat palaavat, enemmän kuolen! Nyt kaikki muuttuu!”

Liikemiehen työpöydällä on rivissä kännyköitä sekä alttarintapainen, jonka keskellä on kuva kauniista tytöstä. Tyttö on miehen Lola-tytär, joka joku vuosi sitten valittiin kaukaisien Suomen kauneimmaksi naisiksi.

Leke Odusoga on opiskelijoi-koijensa jälkeenkin yrittänyt säilyttää suhteita Suomeen. Hän on tuonut Nigeriaan Benefonin puhelimia, mutta heikolla menestyksellä. Puhelimet ovat kaluttia ja gsm-verkko toimii jopa kehnommin kuin tavallisen puheliverkko.

Puhelinbisnes on Odusogan liike-toimista kuitenkin vain pieni osa. ”Olen koulutukseltani farmaseutti, mutta pakkoko on kuolla farmaseuttina? Tässä maassa on paljon rahaa. Jos taskussa on tänään penni, huomenna on miljoona. Tämä on maailman sinuinainen maa?” Odusoga messuaa.

Jumalakin tarkoitti Nigerian mahtavaksi. Öljyn ja kaasin lisäksi maan unenniska lepää viittäkymmentäkolmea arvokasta mineraalia: kulta, sinkkiä, lyijyä, tinaa, kolumbiittia, tantalittiä... Rahaakin Nigeriassa on ollut, paljon. Mutta mihiin se kaikki on hävinnyt?

Afrikan vastaisenaistyneet maat joutuivat heti 1960-luvulla vaikeuksiin. Raaka-aineiden kysyntä kangerteli, eikä valtiolla ollut muuta myytävää. Siirtomaaisännät olivat jättäneet jälkeensä köyhään kansaan ja yksipuolisen talouden, joka perustui yleensä tai muutamaa maatalous-tuotteeseen tai mineraaliin.

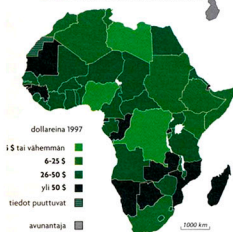
Mutta Nigerialla oli onnea, tai siitä se silloin näytyi. Maasta löytyi valtavia määriä öljyä. 70-luvun alussa valtion kassaan alkoi tulla ▶

Sahalla on pulaa puusta, koska Nigerjoen delta on levottomuissa.

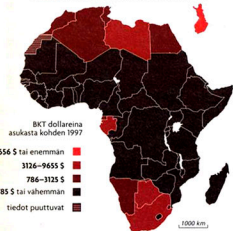
Liikemiehen pöydällä on kuva Lola-tyttöjä

MITEN AFRIKASSA ELETÄÄN

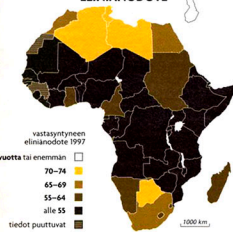
KEHITYSAPU asukasta kohden

KANSANTUOTE asukasta kohden

ELINÄNODOTE

enemmän rahaa kuin oli osattu edes unelmoida. Kouluja, sairaaloita ja yliopistoa rakennettiin. Suurellista teollistamis-hankkeita kaavailtiin. Lagosin lagunien yli, saarten ja niementen välille vedettiin jättiläisiltoja, joita yhdisteltiin toisiansa massiivisilla spagettitestyksillä.

Maataloutta ei enää kehitetty, mitä turhia. Nigeriastahan oli tulossa teollisuus-mahti. Monet jättivät peltonsa ja muuttivat kaupunkia rakentamaan.

Mutta mitä isompiin projekteihin rahaa tuntuu, sitä enemmän kuoriuttiin päätä päättäjien taskuihin. Osa öljyloista päätyi suoraan diktaattoreille, ilman välikäsiä. Ja vähitellen Nigerian hallinnon kaikille muillekin tasolle pesiytyi korruptio, josta ei sen koonon ole päässyt.

Samppanjaa, kvartaria, marmorin, kristallia, itämaisia mattoja ja ranskalaisia parfyymejä rhadattin maahan laivalas-teittain sotilaselitiin ja sen lähipiiriin ioksi. Silloin se ei vielä niin hainnut. Nigeria oli vauras, sen naira parhaimmillaan melkein kahden dollarin arvoisen.

Nyt naira vastaa yhtä surkeaa centtiä. Ravintolalaskun maksamisen menee paali seteleitä.

Korruptoituneet sotilaatko olivat romahduksen takana? Pitkä militaarivaltakunta selittää Nigerian surkeutta? Sekö pitää muuttia Afrikan maat korpusteeksi?

Leke Odusoga ainakin syyttää siitä kaikesta, kuten Nigeriassa niin monet demokraatin kannattajat. Mutta 70-80-luvun vaihteen sivuilhallinto tuhlsi ihan samaan malliin. Eikä tästä uudestakaan voi olla varaa, vaikka se kyllä kovasti saarnaa korruption kitkemisestä.

80-luvun alussa öljyn hinta sitten romahti ja Nigerian tulot sen myötä. Hyväntoittunut eliitti rupesi paisuttamaan valtion lainataakkaa Afrikan suurimmaksi. Kukaan ei tiedä, kuinka suuri osa velkarahoista makaa entisten johtajien ja heidän perheidensä ulkomailla pankkitileillä. Miljardeja dollareita katosi taas, *puuff*.

Eikä Nigeriasta sitten tullutkaan Afrikan Etelä-Korea, niin kuin 70-luvulla uskoittiin. Hyvinä vuosina rakennetut tiet ovat nyt täynnä monttuja, joita romulaiset pikkubussit yrittävät väistellä. Kouluissa ei opeteta eikä sairaaloita hoideta. Viemärit eivät vedä, vesijohto on liian vähän ja puhelimet eivät toimi.

Vain korruptio on voimissaan kuten niin monessa köyhän Afrikan maassa. Siitä on selitetty virkamiesten surkeilla palkkoilla, heikolla laajaltiella valtiota kohtaan, liian liikeisillä heimosiilla, horjuvalla oikeuslaitoksella, siirtoma-ajan lähesseydellä. ... Ja kyllähän ne kaikki pätevät Nigeriaankin.

Nyt ollaan sääntämässä korruption kieltäviä lakia. Mutta mahtakohan se auttaa, jos syyt jäävät ennalleen?

Kyllä kaikki täälläkin korruptiota vastustavat, periaatteessa, viimeistään silloin kun poliisi vaatii kadulla lahjua ilman sen kummempaa syytä.

Silti lahjonta on niin tavallista, ettei sitä aina edes pidetä lahjontana. Lagos Business Schoolin kyselyssä kaksi kolmesta nuoresta yritysjohdajasta ei nähnyt mitään väärää siinä, ettei pankinjohtaja ottaa rahalahjan laina-asiakkaaltaan.

Oppiarivojen ostaminenkin on niin yleisiä, ettei tohtorisiihde enää pidetä paljon minään. Viimeksi paperin värentämistä syytettiin Lagosin kuvernööriä.

Leke Odusoga laskeleekelekele toimistonsaan, ettei vielä vuosi sitten bisnesprojektin sai budjetoida parisaata prosentilla ylimääräisiä lupia, lahjuksia ja pankin korkoja varten. "Miljaridin nairan vakuutus sai laskea kolmen miljaridin kustannukset".

Mutta nyt kaikki muuttu, Odusoga luottaa. On muuttunut jo! Nyt voi tehdä uusia suunnitelmia. Diktaattori Abacha on kuollut. Tutut jorubademokraatit ovat vihdoollaan, Jumalalle kiitos.

Odusoga kaivaa salakustaan uuden bisnesidensä. Hän on juuri esitellyt sitä Lagosin kuvernöörinvirastossa, ja vastaanotto oli kuulemma erittäin myönteinen.

Hän aikoo ruveta liikemöömään lentokentän ja keskustan välillä Unkarista tuotavilla nivalbuseilla. Odusoga ostaisi busit, osavallion hallitus rakentaisi busstaista, Niگی loistava diili!

"Odotaa vain. Kahdessa vuodessa tästä tulee Afrikan paras maa!"

Lagos on suuri kurainen tori. Missä ei ole myyntikoja, on mitä moninaisinta roinaa tyrkyttyä katukauppiain. Pippureita, maniokeja, kananruhoja! Suihkevehoja, tiikeribalamia ja hakaneuloja! Halpoja hiussilakkeita! Pikkutukakkeja Varmasti valkaisevaa hamaastalua! Tiskulampuja, liemikuituita ja palmuvinaa!

Lagosilaiset pysyvät hengissä kauppaamalla toisilleen tavaroita. Muutakaan työtä kaupungissa ei juuri ole tarjolla. Mutta kuka kumma kamat oikein valmistaa?

Koska tuontitullit ovat korkeat, paljon tulee rajojen yli salakuljettajien konteissa. Oma tuotanto kotimainen, tietysti. Kun paikalliset rikahtaan eivät ole viitsineet satsata rahojaan kotimaiseen teollisuuteen, miten sitten ulkomaiset ostajat?

Tuontimaksuasteittien on nyt alle puolet 80-luvun lopun tasosta. Investointien puutteesta on yksi Nigerian - ja Afrikan - taloutta vaarallinen raastava voima. Ja kun rahaa ei sijoiteta tuotantoon, ei synny työpajkoja.

Mutta kaj jossakin on toimivonpikkaa? Lagosin liepeillä löytyy tehdasparakki, jonka seinässä on kyltti: *Doyin Pharmaceutical Ltd.* Pienemmällä tekstillä kerrotaan, että täällä valmistetaan särky lääket-

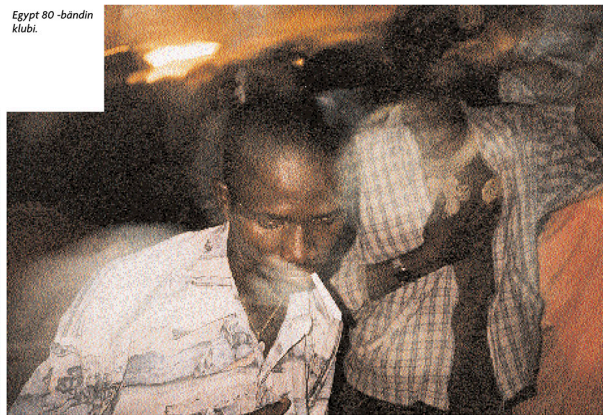
Oshodin bussiasema.

Pakkaajia.

Lagos Business School.

Egypti 80 -bändin klubi.

tä, penisiliimiä, malaria lääkeä ja vitaminiä. Täysin kotimainen voimoi!

Tuotannosta vastaa nuori mukava kemisti **Lucas Alabi**, mutta pääjohtajana yrittäjä vetää omistajan tytär. "Yhteiskuntatieteillä", Alabi tuhahtaa pömsötsään, joka ei ole taaskaan paikalla.

Alabi esittelee tehdasta, jossa on siistiä ja kovin kireäntöitä. Tuoses seisoa lukuhihna, ja pakkaamontyöt odottavat toimitteina. Jottaan koneita patsataan.

Tuontajohtajalla riittä huolia. Vaikka työvoima on halpaa, lääkkeiden kote tulee liian kalliksi, silti sähkö ja puhdas vesi pitää järjestää itse. Työntekijöiden ammattitaitokin on joskus sitä sun tästä,

siillä usein pitää palkata omistajien tukkuväen sukulaisia.

Sitä paitsi kysyntä kangelele. Markkinoille tulvi Aasiasta salakuljettuja tropsjeja, jotka ovat kotimaisia halvempia. Kaiken lisäksi nigerialaiset pitävät niitä kotimaisia luotettavampina.

Maltaako tehtaan toiminta oita tuotto-saakin? "Hyvä kysyntä. Väikeä uskoa", Alabi sanoo onnettomaan.

Kauehtina hänestä on kuitenkin se, että katukaupassa lääkkeitä myydään miten paljon. 250 milligramman malaria lääketettä saatetaan kaupata kaksi kertaa halvempaan. Potilaille se voi tietää hengen-

meno.

Ei ihme, että nigerialaislyököt tapaavat puhista toisilleen: "Nigerialaisilla ei ole mitään lojaliteetteja toisiaan kohtaan." Ulkomaalaista he opastavat huolissaan: "Älä ikinä luota nigerialaiseen."

Alabi haluaisi joka tapauksessa perustaa tehtaan muuttaman nuoren firman seinän ja kemistin kanssa oman modernin lääketehdastaan. Tuota se taitaa jäädä haaveeksi. Pankkilainan koto lähennee 40:tä prosenttia, eikä tuotantopöytä tahdo saada, ellei tunne oikeita ihmisiä.

Minkähän takia *Doyin Pharmaceuticalin* omistaja viitsii pitää kummallista lääketehdastaan pystyssä? Alabi kohaattaa

olkapäitään. "Ei hän kyllä tällä ainakaan rahojen ole ansainnut, vaan tuonnilla, kaupalla ja rakennusallalla."

"Omistaja on osannut hoitaa asiansa fiksumasti. Hän on tehnyt sotilaille palveluksia, järjestänyt työttöjä ja tarjoitua. ... Ja aina uuden hallituksen tullessa valtaan hän on jo onnestään kaikkien vanha tuntu", Alabi juoruaa pömsötsään.

Lucas Alabin työntäntä ei olekaan kukaan hyvänsä nigerialaistehittäjä. Hän on prinssi **Samuel Adegboyin**, Nigeriän liike-elämän jalokivi, kuten kolmannen vaimon kirjoittama elämäkerta häntä ylistää.

Prinssin Lontoon-talo on Brunein sulttaanin naapurissa. Eikä Lagosin-palatsissaakaan ole pöytä. Kun on päässyt ohi vartioiden, voi nähdä vilauksen prinssin autokoolmasta: tallissa on ainakin Mercedes, Jeep ja hopeanvärinen Rolls-Royce...

Korkeiden, päteikkäinkin koristellu- ovien takana aukesee ensin avoin halli, jota kiertää kultakiteinen portaitko. Sitten on peräkkäin suuria saleja täynnä seppämahkoja, upottavia tuolia, marmorin, pieniä jalokivin koristeltuja eläinveistoksia, kultaisia patsaita, kullattuja pylvästä, kullattuja solvia, tuoleja ja pöytiä. Ja kyllä, myös kylpyhuoneen hanat näyttävät olevan kulta.

Ajegunlen slumissa on avioiemärit.

Palvelijoita on leegio ja lapsia epäluken määrää. Kunnioittavasti he polvistuvat isän eteen, kun tämä valkoisessa kotiaussaan purjehii tervehdittämin vieraita.

Vaikka prinsin on etäisesti kuninkailiasta syntyperää, hän kertoo joutuneensa aloittamaan imperiuminsa vain 48 punnalla silloin, kun Nigeria oli vielä Britannian siirtoma. Luontaisella bisnesälyllä syntyperää, hän kertoo joutuneensa aloittamaan imperiuminsa vain 48 punnalla silloin, kun Nigeria oli vielä Britannian siirtoma. Luontaisella bisnesälyllä

Nigeriassa ei ole keskikoulua – vain valtavasti köyhiä ja jokunen opporikas. Prinsin Adegoyin on yksi heistä: pankkiri, kauppias, rakennuttaja, sijoittaja ja tehittäjä. Hänen lukuisat laitoksensa tuottavat paitsi lääkkeitä myös saippuaa, hammasnaahaa, pesuainetta, ihovoihteita, kemikaaleja ja laomia, tietokoneita. Markkinasuoksille prinsin helauttaa kättään. Nigerian kaltaisessa maassa niistä on vä-

keä sanoa mitään kovin tarkkaa.

"Haluan osoittaa teille, että nigeriläinen pystyy samaan kuin monikansalliset yhtiöt. Aion edelleen kehittää kotimaista teollisuustuotantoa. Mutta jatkan myös sijoittamista ulkomaisiin arvopapereihin, sillä haluan tehdä rahaa", prinsin selvittää bisnesstrategiaansa.

Hänen neljätuhatta työntekijäänsä ovat nigerilaisia. Tärkeimpiin tehtäviin hän on enimmäkseen valinnut jälkeiläisiä.

Mutta asiaan. Miten prinsin selittää Nigerian ja Afrikan huonoa jamaa? Eikö köyhyys häiritse vaurasta liikemiestä?

Häiritsee se. "Afrikan köyhyys on länsimaiden syy, seurauksena epäsuorasta orjuutuksesta, jälkikolonialismista. Te otatte kovan paljon, mutta annatte niin kovan vähän. Te olette tekopyhiä! Te tullette ja pumpaatte meidän öljyämme, vaikkette muka hyväksy sotilasdiktaturiaa! Te suojatte omaa maataloustuotantoanne korkeilla tulleilla, mutta haluatte, että Afrikka avaa rajansa!" Prinsin rhyhtyy saarnaamaan.

"Afrikan lainaattakaa sitoo meidän käsi-

rutoihin, korot pitävät meidät nöyrinä. Mutta varastamiseen tarvitaan kaksi: ottaa ja antaa. Miksi annoitte Afrikan hallituksille lainaa, kun kerran tiesitte, että meidän johtajamme ovat korruptoituneita? Velka on nyt annettava anteeksi, se on vähintään, mitä voitte tehdä."

Palvelija tuo lisää vastapuristettua hedelmämehua ja pieniä, taitavasti koristeltuja kolmioleipä. Prinsin puhe ei taukoa.

"Kaikki maailman ihmiset istuisivat mielellään siinä silkkituolilla, muiden passattavana. Mutta eräiden osaa on palvelua, vaikkeivät välttämättä haluaisi! He ovat joutuneet orjiksi tahottaan", palatsin isäntä puhua baritonillaan.

"Katso, miten kunnioittavasti me otmme teikäläiset vastaan. Mutta Euroopassa meitä kohdellaan kuin pohjasakkaa, rikollisia. Minultaikin on Saksassa kysytty pareita!"

"Ja te vielä pidätte yllä Afrikan epävakaisuutta. Tuottaako Afrikka aseita? Ei! Mistä aseet tulevat tänne? Lännestä!" Jotenkin yllättää, että vauras prinsin puhuu palatsissaan samoin sanakääntien kuin

Afrikalle oikeutta saarnavat eurooppalaiset kehitysmää-aktivistit. Heidän laillaan prinsin haukkuu myös pahamaisesti rakennesopetusohjelman, johon Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki suostuivat velkakierteeseen joutuneet Afrikan valtiot 80-luvulla.

Länsilainojen ehdoksi säädettyyn talouskriisiin kuuluivat rannat devalvaatio, julkisten menojen leikkaukset, tiukka budjettikuri ja tehoton ministeriön valtiontyöiden yksityistämisohjelma.

Vasta myöhemmin huomattiin, että ohjelmat rakensivat köyhiä ihmisiä, koska ne leikkasivat sosiaalipalveluita. Ja samalla ne vain lisäsivät korruptiota. Valtiontyöstä rahansa nyhännyt halli oli yksityistettyä laitoksia elävillä isel-

leen. Ohjelmat oli laadittu ihannevaltiolle, joka toimii kuin kello talouteen malien lomaan. Mutta ei sellaisia valtioita ole olemassa, ei ainakaan Afrikassa.

Imankos Nigerian rakennesopetusohjelma kuivui kokoon 90-luvun alussa. Diktatori **Sani Abacha** raakuuksista

Upporikas prinssi puhuu kuin suomalainen kehitysmää-aktivisti

pöyristyneet länsimaat lopettivat melkein kaiken kehitysavun 1995.

Nyt, demokraatin innoittamana, apua on taas tarjolla. Kaikki näet haluaisivat, että Nigeria pärjäisi. Jos ma saisi asiansa kuntoon, siellä aukeaisivat mahtavat, melkein 120 miljoonan ihmisen markkinat ja lopulta määrä luonnonvarjoja.

Ei ihme, että amerikkalaiset vilauttelevat jo kymmeniä miljoonia dollareita, joiden vastineeksi he toivovat valtiontyöiden yksityistämistä ja tullitariffien alennuksia. Niistä hyötyisivät Nigerian kansa kauppa käyvät amerikkalaisyritykset.

EU on vapauttamassa satojen miljoonien euron edestä jäädytettyä kehitysupurjoja. Maailmanpankki tekee selvityksiä uuden jatko-ohjelman pohjaksi.

Eikö sekään lohduuta prinsissä? Ei, sillä yli 30 miljardin dollarin velkaa ei ole luvattu antaa Nigerialle anteeksi, ja muu on loppujen lopuksi pikkurahaa.

Jos maan velkaa maksettisiin aikataulun mukaisesti, se söisi melkein kaksi kolmannesta maan vientituloista. Kaksi kolmannesta! Siihen eivät mitään jatko-

ohjelmaa auta. Vanhojen johtajien keräämä velka pitää Nigeriassa kyykyssä, maailmantalouden ikuisena keijäläisenä.

Prinsin heilauttaa kättään. On parasta luottaa Jumatan apuun. On parasta luottaa Jumatan apuun. On parasta luottaa Jumatan apuun. On parasta luottaa Jumatan apuun.

"Me emme ole orjia ikuisesti. Tule päivä, jolloin Afrikka nousee. Ja silloin me muistamme ystäviämme. Vaikka länsi on itsekin, siellä on hyväkin ihmisiä", prinsin pehmentää loppua kohti.

Hän on vieraanvarainen isäntä, jolla on

vara olla valkoisia jalompia.

"Muistakaa, että voitte pyytää minulta avoim mää tahansa", hän haluaisivat hyväksiksi. "Aivan mitä tahansa."

Elina Rissaselle prinsin saarnassa ei ole mitään uutta. "Aika usein täällä syytetään valkoisia kaikkesta", YK:n kehitysohjelman Lagosin-toimiston apulaisasiantuntija tokaisee ja tilaa baarimikolta drinkin tenniskentän laidalle Ikoyi Clubilla, jossa Lagosin valkoiset ja paikallinen kerma tapaa toisiaan.

"Joskus tekee mieli sanoa, että hei, meidän ollaan täällä ihan hyvän lyvyttämme", hän jatkaa.

Andersen Consulting -konsulttitoimistosta YK-uralle loikannut topakka nuori taloustieteen tohtori on Nigeriassa koordinoimassa avustajamain toimintaa ja pitää yhteyttä IMF:n ja Maailmanpankin asiantuntijoihin.

Rissanen sanoo olevansa optimisti Nigerian suhteen. Mutta ei hän kyllä sillä kuulosta.

"Uuden hallituksen ongelma on, ettei sillä ole minkäänlaista talousohjelmaa. Privatisoimista puhutaan. Ja presidentti haluaa kymmeniä miljardin dollarin arvosta ulkomaisia suoria investointeja. Etä jos suunniteltu perustuu tällaisiin laskelmiin, niin...". Rissanen hymähtää.

"Ulkomaalaisten meininki on, että rahat

pois ja akkiä. Ja kaikki haluatvat joka tapauksessa investoida vain öljysektorille, mikä pitää talouden yksipuolisena."

Ehkä Nigerian ja Afrikan talous on sellaisessa solmussa, ettei sitä aukaise paraskaan hallitus. Mitä jos ongelmat ovat liian isoja ratkottaviksi josa kansainvälisten kehitysyhteistyökonsulttien armeijalle? Mitä jos oikeat ratkaisut ei ole olemassaakaan?

"No, jos paikalliset rikkaat vain saisivat kansallisen herätyksen ja alkaisivat sijoittaa tänne rahaa", Rissanen keksii. Hän nialaisee drinkkinsä loppuun. "Mutta miina tahtoo olla, että varustettu taala on ansaittu arvokkamppeli."

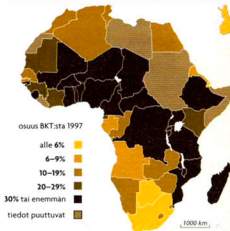
Elina Rissasen on pakko olla toiveikas, työnkin puolesta. Hän uskoo sellaiseen kehitysyhteistyöhön, jossa yritykset valvistaa hyvää hallintokäytäntöä. Nigerialaisten kanssa siitä on vielä väännettävää kiitä. He haluaisivat rahaa mieluummin vain tavanomaisia projekteihin: kouluihin, terveydenhuoltoon, vesi- ja viemäriverkostoon, romahtaneen infrastruktuurin korjaamiseen.

Voit Elina Rissasella. Ei ole valkoisen osa helppo kehitysyhteistyöntehtävänä Afrikassa. Lagosin edustan parilla saarelle ei voi poistua pimeän tullen. Edes päiväillat ei voi liikkua kävelen. Palveluskunta varastelee ja tunkee kuolettia rotia imastoinkanaviin.

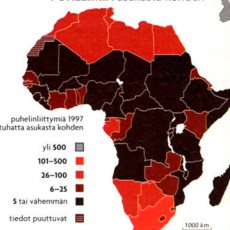
Prinsin Adegoyin tietää, kenen syytä on Afrikan köyhyys.

MITEN AFRIKASSA ELETÄÄN

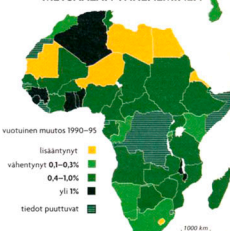
MAATALOUDEN osuus kansantuotteesta

PUHELIMIA asukasta kohden

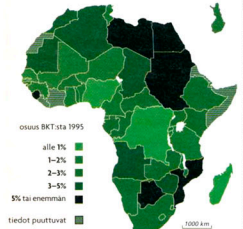

METSÄALAN VÄHENEMINEN

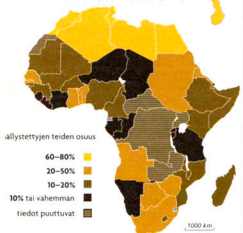

MITEN AFRIKASSA ELETÄÄN

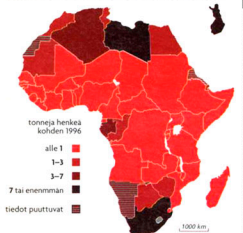
SOTILASMAENOJEN osuus kansantuotteesta

TIESTÖN PÄÄLLYSTYS

HILIIDIOKSIDIPÄÄSTÖT henkeä kohden

Onneksi on edes Ikoyi Club. Ja meksikolaisravintola Santa Fe, aivan kuin Helsingissä. Ja herkkukauppa La Pointe, josta saa seuruiltoja ja sampanjaa. Ja purjehdusseura, golfklubin sekä tuttavien uima-altaat ja hevost. Ja asestettut vartijat.

Ilman niitä Lagosissa voisi kyllä olla aika rannkaa.

Afrikassa on rannkaa. Tosin pian oppii olemaan näkemättä kerjäläisiä, jotka hakkaavat raajantynkiään autonikunakaan, huutavat ja vaativat. Eikä enää hätäkähdä edes Ajegunlen lapsia, jotka lotraavat leikeissään virtsan ja ulostenhajussa avoviemäreissä.

Kun on tarpeeksi kyyhä, ihminen ei kai enää häpeä mitään. Taudit, puhjennut silmä, paiseet ja arvet ovat Lagosin kaduilla rivosti levällään, sotkuksella tarjottimella. Viha vyöryy syliin.

Nigeriassa on paljon vihaa. Sitä on kertynyt varastoon vuosikymmenien ajan, aina siirtomaajasta asti. Ovako siirtomaaherrat sittenkin syy tähän liemeeseen? Pitäisikö palata vuoden 1884 Berliinin kongressiin, jossa Euroopan kilpailevat valtiat piirsivät kartalle Afrikan rajat?

Britit saivat muun muassa ison palkan väkierikasta Länsi-Afrikkaa. Ranskalle tuli paljon pohjoista hiekkakaräimää. Belgia sai valtavan Kongossa, ja Portugal ja Italiaikin veivät kappaleensa mantereesta. . .

Kolmekymmentä vuotta Afrikan jaon jälkeen britit liittivät nykyisen Nigerian köyhät pohjoiset islamilaisprovinsit jorubien ja ibojen asuttamiin seutuihin.

Pohjoisen hausjoja britit pitivät sopivina sotilaisi – ja niin pohjoisen kenraalit ovat sittemmin johtaneet Nigerian vallankaappauksia.

Jorubat puolestaan saivat siirtomaaherroilta muita enemmän länsimaisia sivistystä, ja sitä perinnettä joka joruba muis-

Akin Lawansonin kirkossa on joka ilta tungos.

taa yhä korostaa. Joruboista tuli Nigerian eteläisen elinkeinoelämän ja akateemisen maailman tietoteistiä johtajia.

Ibot kunnostautuivat kovina kauppiaina, ja sekini stereotyyppi voi hyvin.

Isot heimot ovat siirtomaajosta lähtien katsonet toisiaan kieron. Biafran hirvittävä sota alkoi 1967, kun öljyalueen suurin heimo – ibot – väsyi pohjoisten sotilaiden ristöön ja päätti ryhtyä itsenäiseksi. Miljoona ihmistä kuoli, mutta Nigeria säilyi kokonaisena.

Yhtenäisen Nigeria on vallanpitäjillä pyhä, yhä.

Provinseista pumpattu raha on kiertetty keskusvallan mahtikäskyllä pääkaupunkiin, josta se on jaettu niin, että poliitikkojen suku ja kaverit ovat saaneet tarpeeksi. Kansaa on pidetty tyneenä lahjomalla heimokuninkaita ja –päälliköitä.

Mutta enää se ei toimi.

Helppoa ei ole myöskään miehellä, jonka nimi on Ronald M. van den Berg.

Käikymmenen ruotsalaisurffarin näköisellä miehellä on isot pussit kirkkaansinisten silmien alla. Pahtunut tukka on päässyt ylipitkäksi. Hän kieltää kuvamasta itseään.

Van den Berg on hyvin stressaantunut. Hän kertoo väliillä miettivänsä, mitä helvettiä hän täällä tekee. Olisi pitänyt jäädä Bruneiin, jossa kaikki oli paljon yksinkertaisempaa.

Mutta täällä Nigeriassa van den Bergistä on tullut syntipukki, jossa monien mielestä henkilöityy maan ongelmista pahin.

”Kaikki puhuvat täällä ihmisoikeuksista. Mutta missä ovat minun ihmisoikeuteni?” hän puuskahtaa.

Kun pimeä laskeutuu, Lagosin kadut tyhjenevät.

Nigerian Shellin toimitusjohtajan esittämän kysymys kieltämättä pysäyttää.

Van den Bergin yhtiö sai maailman vihat niskoilleen 1990-luvun alussa, kun sotilasvallatus hirtti liikkeen johtajan kirjailija Ken Saro-Wiwan ja kahdeksan muuta aktivistia.

Sekään ei auttanut. Nyt ovat ogonien lisäksi riehantuneet muutkin öljyalueen heimot. Eivätkä ne enää vain kirjoittele lehtiin niin kuin Ken Saro-Wiwa –vainaa.

Ijavit ja itsekirit kidnappaavat öljy-yhtiöiden työntekijäitä ja vaativat lunnasrahaa. Valkoisiaikin on jo tapettu! Ne räjäyttävät putkia! Ne tekevät sabotaaseja! Ne aiheuttavat ylimääräisiä kuljia! Ne häiritsevät pumppausta! Ne sytyttävät öljy-

yhtiöitä, vaikka on hallituksen asia päättää, miten öljytulot jyvitetään!

Eivätkä ne enää tyydy vaatimaan teitä, kouluja ja sairaaloita. Ne vaativat nyt it selvintulointia!

Van den Berg haroo vaalea hiuspehkoan toimitosensa kokopuisen neuvottelupöydän ääressä. Ikkunan takana levää Lagos, saamarin Lagos, jossa kaikki on nyt niin jumalattoman hankalaa.

Van den Berg kertoo Shellin joutuneen satsaamaan yhä lisää rahaa deltan alueen kehittämiseen. Viime vuonna meni jo 42 miljoonaa dollaria, valtava kasa rahaa.

Mutta niin kuin Nigeriassa helposti käy, kylille tarkoitettuja rahoja on tainnut päätyä paikallisten pampppujen taskuihin. Ja vaikka melkein koko Nigerian viientulo on peräisin öljystä, öljyalueet ovat pysyneet maan kurjimpana seutuna.

”Me olemme öljy-yhtiö emmekä mikään kansalaisjärjestö!” on van den Berg kiivahtaa. Hän vaatii valtiota muutukseen. Hän vaatii rikollisia kurin!

Shellillä on ollut Nigeriassa enemmän ongelmia kuin muilla öljy-yhtiöillä. Se on suurin ja pumppaa enimmäkseen maalla, kun muut toimivat enimmäkseen merellä.

Shell on vuosikymmeniä polttanut kaasua avoileksillä öljypumppauksen yhteydessä. Nyt yhtiö myöntää, että polttaminen pilaa ilmaa ja tuhaa lahyä, rahanarvoista kaasua. Yhtiö on luvannut luopua pollostasta vuoteen 2008 mennessä.

Mutta maise on jo mennyt. Shellillä sytetään ympäristöstrassimista, Nigerjoen deltan viljelysmaiden tuhoamisesta ja kalavesien pilaaemisesta öljyvuoilla.

Ei ihme, että van den Berg aikoo laajentaa yhtiön toimintaa merellä. Siellä po-

raaminen tulee kallimmaksi, mutta epäihän tarvitse pelätä höyryvässä mangroveidkossa vaania vuorokausia, jotka kutsuvat aseitaan *vedenpuhdistajiksi*.

Ja vaikka kaikki menisi pieleen, poraaminen voisi ehkä jatkuu merellä yhtä kätevästi kuin Angolassa, jossa öljyä pumpataan kaikessa rauhassa, vaikka rannalla riehuu sota.

Näinkö sodat Afrikassa alkavat? Ensinnä vain kuiskitaan: että emme me toki sota halua, mutta... Sitten sanotaan, että sodan vaara on kyllä olemassa... Lopulta uhataan, että kohta räjähtää, ellei...

Nigerian osavaltioissa kuplii kapinanalkuja. Yli tuhat ihmistä on kuollut kesän alusta lähtien. Hausat ja jorubat pelaavat maan pohjoisosissa. Öljyalueiden

heimot kahakoivat etelässä.

Muuttajien mukana kiistat kantaantuvat Lagosin asti. Slummeissa tappelevat riitelvien heimojen nuoret miehet. Lagosissa kärsii kauppa, kun yhteenotot Nigerjoen deltalla estävät putautavaran ja palmuviinan kuljetukset.

Deltan heimot ovat keskenään liian riitaista, että ne saisivat rivejään järjestyksen, väitään.

”Riidat ovat paikallisia, vallanpitäjien provokaatioita, hajota ja hallitse – poliitikko-kasa”, väittää vastaan jäw-lakimies Douglas Oronto, hirtety Ken Saro-Wiwan asianajaja. Oronto on juri palannut Euroopasta. Ennen kotimatkaa suistellee pitkä vielä tavata muutama Lagosin-tuttu.

Nyt istutaan yhden kaverin kotona, pienessä pimeässä kämpässä Pedrossa. Ikkunan takana kohisee Lagosin sade.

Salskean pastorin saarnat lohduttavat seurakuntalaisia. Hän kyllä tietää, mikä Afrikkaa riivaa

Orontossa on karismaa. Hän johtaa nykyään deltan heimojen välisiä Chikoko-liikettä. Valmistamassa on yhteinen julistus, jossa vaaditaan täyttävä oikeutta alueen öljyvarojen käyttöön, täydellistä taloudellista itsehallintaa.

Mutta presidentti Obasanjohan on perustanut komission pohtimaan deltan ongelmia. Eikö siitä olisi apua deltan päähenpotkijalle asukkaalle?

Uusi presidentti saa Orontolta pelkkää pikkua: Joka hallitus on vuoroallaan perustanut työryhmän ratkomaan deltan ongelmaa. Ja aina se on vain pahentunut.

Oronto syyttää öljy-yhtiöitä törkeästä ympäristötuhosta, mutta yhtä paljon hän syyttää hallitusta, joka antaa sen jatkaa.

"Nyt räjähdyksen – sodan – voi vielä estää. Mutta voi olla, että meitä radikaalimmat voivat astuvaa esiin, jos ei itsehallintovaatimuksiin suostuta . . ."

Ehkä se on pelkkää uhittelua. Mutta kerrotaan presidentinkin jo pelkäävän uutta Biafraa.

Lagosin sotaisuessa liikenteessä Pedrosa ajaa tunnin Ajegunlen slummin. Sinne ovat päätyneet isoko-heimon pojat. Heillä on ikävä kotiin, samalle deltalta joista Douglas Orontokin tulee.

Pojat ovat liian nuoria muistamaan edellistä sotaa. Biafra ei heille paljon sano. He ovat vain työttömiä, ikäisiä ja nälissään. He asuvat kurjassa kämpässä, pelkässä kopissa ilman vesijohtoa, viemäriä tai ensimmäistään huonekalua. He elävät ta-

Pyhäpäivä Bar Beachilla.

Nigeriassa melkein kaikki on rikki.

pielojauhoilla ja vedellä, mukuvat ryyssikasassa ja miettivä, mitä helvettiä seuraavaksi tekisivät.

"Maniokin kuuluu olla miehen reiden paksuinen, mutta deltalla ne jäävät pieniksi kuin peukalat. Kalaa ei tule. Palmut kärsivät. Jamsi ei kehity."

"Ne perkeleet ovat liianne öjyillä maat, vedet ja ilman! Ne ovat repineet meitä vaatteet päältä ja jättäneet alasti!"

Pojat huutavat toistensa päälle niin että sytki rikoihu. He vihaavat "niitä". Jos sootaan tarvitaan vihaa, siitä ei ole puja.

Nigeriassa hajoaa. Talot, tiet, sillat, koulut ja sairalaat lahaavat. Ytiopistolla riehuvat oudot kultit, joiden jäsenet murhaavat nuoria opiskelijoita. Ihmiset kuolevat liian nuorina tauteihin tai väkivaltaan.

Parempi on lähteä ulkomaille. Toiveikkaat jonottavat viisumiä aamuhämärissä Eleke Crescentillä, lähetystöjen portinpielissä. Valkoisilta kerjätään kutsuja. Etä pääsiisi pois, minne tahansa, vaikka Suomeen. Ja kenellä vain on varaa, hän lähteeä ainakin lapsensa Eurooppaan tai Amerikkaan, töihin tai opiskelemaan. Siellä on tulevaisuus, ei Afrikassa.

Ehkä Nigerian pitäisiin hajottaa. Ehkä Berliinin kongressissa piirretyt rajat olisiakin paras repää auki. Ehkä se pätee koko maanosaan. Ehkä kaikki pitäisi aloittaa alusta.

Sitä mieltä on ainakin Frederick Fasehunu. Elegantti jorubatohitori puhuu hiljaa ja brittikasentilla, mutta kiihkeästi. Työväenpuoleen entinen presidentinlehdokas johtaa nyt omaa sairaalaansa Lagosin Mushinissa, pahamaineisessa korttelissa. Lapsia ja vanhuksia hoidetaan siellä ilmakeiksi ja mutakin halvalla.

Silti Fasehunun sairaalassa on ihmeen hiljaista. Valottomilla käytävillä liikkuu vain jokunen nuori mies. Kolho odotushuone on melkein tyhjä.

Viime aikoina potilaita on ollut yhä vähemmän. Ihmiset eivät uskalla tulla sen jälkeen, kun poliisi ratsasi sairaalan ja vei potilait poliisiasemalle. Sairaalt olivat melkassa loikkaantuneita Ooduan militanteja. Jorubamaan autonomian puolustajia, Frederick Fasehunun liikkeeseen kannattajia.

Heinäkuun mielienottoon osallistui 100 000. Reilu kuukausi sitten 20 000 ihmistä kuunteli tohtorin puhetta. Fasehunun mukaan Ooduan kansankongressiin kuuluu jo 2,4 miljoonaa rekisteröitynyttä kannattajia. Militantimissa siivessä on tietävää vielä miljoona lisää.

"Minulla on kaksi miljoonaa miestä. Armeijassa on vain 80 000", Fasehunu sanoo. "Ja minun mieheni ovat valmiina, jos tarvitaan."

Mutta ei tohtorikaan mitään sotaa suunnittele. Hän haluaa vain, että Nigeria jaeetaan uusiksi, kuuteen alueeseen, jotka saavat käyttää resursiansa miten haluavat. "Jos siihen ei suostuta, alkaa väkivaltainen hajoaminen", tohtori uhkaa.

"Yhtenäinen Nigeria on toimii. Hausat ja jorubat soivat jo Kanossa ja Sagamuussa, deltilta soittaan, Katsinassa iratet käyvä töben kimppeään . . ."

"Jorubamaa on Nigerian kultahäntä. Täällä on liike-elämä. Täällä tulevat verotut. Me haluamme rakentaa omilla rahoillamme koulutusjärjestelmän, sairaaloita, sähköä . . . Käyttökööt pohjoisen hausat rahansa pyhiinvalleuksiin, jos haluavat. Mutta alkoot haaskatko niihin muiden ansaitsemia rahojta!"

Fasehunun ääni on täynnä halveksuntaa pohjoisen muslimimoukkia kohtaan. Heidän syytään on, että Nigerian koulutustaso on romahtanut. Heidän syytään on koko Nigerian surkea jama.

Fasehunun riisutussa toimistossa tulee vähitellen hämärää. Nurkassa kiltitelee vielä kullantäriin veistos, Ooduan jalomoukollan päärin.

Abachan sotilasdiktatuurin aikana tohtori Fasehunu istui vankeudessa, mutta se ei Nigeriassa ole kovin harvinaista. Tohtorin vankuus pani liikkeeseen jähin, mutta enää siitä ei pidätteläkään. Ei edes se, että Nigerian presidentti on itsekin joruba.

Hän on vääränlainen joruba, yhtenäisen Nigerian puolustaja, "epämielinen".

Pitäisikö tohtorin puheet ottaa vakavasti? Vai onko hän vain sananvapaudesta hurmaantunut paikallispoliitikko? Tosin Lagosin osavaltion hallitussessakin puhutaan jo samansävyisest.

Kuinka monia Fasehuneja on Nigeriassa? Afrikassa?

Ja mitä jos Nigeria jattaisiinkin uudestaan? Mitä teltäisiin jorubamaassa ikänsä omellelle ihmiselle ja huusolle? Miten jiväit, isekirhot, urhoat ja ogonit sopisivat keskenään tähän rikkauttaan josta? Mitä pohjoisen Hausmaassa teltäisiin kymmenille vähemmistöheimolle?

Ja miten suuri pohjoinen maa suostuisi eroamaan etelästä, kultaanhasta, ainakaan ilman sotaa?

Ehkä Nigerian ja Afrikan rajat olisi sitenkin parempi jättää repimättä. Ehkä Berliinin kongressia parempaa Afrikan jakoa ei koskaan tule.

Fasehunun sairautta edustalle on tällä aikaa kertynyt väkijoukko.

Kuuluu huutoja ja iskuja. Maassa maaka käpertyneenä verissään voitkiva mies, jota mut hakkavaat kepeillä ja potkivat. "Varas", joku selittää.

Lagos on miesten kaupunki, jota naiset yrittävät välttää pystyssä. Miehet, perheen päät, nraivat liian monta vaimoa, jotka saavat likaisia lapsia, jota miehillä ei ole varaa elättää. Miehet kulkevat huorista ja taruttavat taudit vaimoihin. Heillä tappelevat keskenään tai supse-

vat sodasta, jota naiset saavat pelätä.

Sifatu Salami ainakin pelkää tohtori Fasehunun liikettä, josta Ajegunlen kujilakin paljon kuulee. Salami ei pidä Ooduan miehistä, niin joruba kuin onkin. Hän ei pidä väkivaltaasta, ja Ooduan liikeestä kerrotaan kaikenlaista. Poliisins kanssa on ollut ongelmia, levottomuuksista puhutaan.

Salami haluaa vain kaupata rauhaassa pikku kujeistaan mausteita ja Doyin-liemikuitioita, prinsi Adedoyinin elintarviketehaan hyviä, halpoja tuotteita. Ei Salami tietenkään prinssiä tunne, mutta on kuullut puhuttavan. "Hyvä mies, hyvin rikas", hän arvioi.

Seitsemän Doyin-kuution pussin saa Salamilta kymmenellä nairalla, 50 pennillä. Ja Salami myy paljon, pussikaupalla. Päivässä hän tienaa 20–30 markkaa.

Se ei ole hullunmiel maassa, jossa puolet ihmisistä elää alle dollarilla päivä.

Hän kyllä pärjää, jotenkuten. Hän asuu huoneessaan ihan tässä lähellä yhdessä 14 lapsen kanssa. He ovat Salamin ja hänen miehensä kahden muun vaimon synnyttämiä. Mutta mies ja toiset vaimot kuolivat, mies vanhuuteen ja vaimot sairauten. Lapset ovat nyt Salamin huolena. Yhteensä niitä oli 21, mutta seitsemän on jo muuttanut.

Ei heistä silti ole Salamille avuksi. Surin oissa on vailla työtä, mutta yksi sentään ajaa mopoa ja token pikkubussia. He eivät saa pienellä palkallaan pidettyä äidis-

tään huolta. Ja onhan heillä omatkin perheensä, vaimot ja lapset elätettävänä.

Jumman kiitos, kaikki ovat dossa ja terveitä. Salami ei ole ajatellut tulevaisuutta eikä vanhuutta. Mitäpä se hyödyttäisi? On parempi elää päivä kerrallaan. "Että Jumala auttaisi", hän sanoo toivovansa.

O rjakauppa, väärin piirretyt rajat, siirtomaaristo, sotilasjohtajat, öljyn korruptoiva kirous. Raaka-aineriippuvuus, maailmankaupan epäreule säännöt, päin seinää ajettu talouspolitiikka, velkataakka. Heimoviha, väkivalta, väestönkasvu, aids . . .

Kyllähän miillä jo selittävä Afrikan kurjaa jamaa.

Mutta mistäs ne sitten johtuvat? Kuka sen tietäisi?

Pastori Akin Lavanson johtaa nopeasti kasvavaa helluntiseurakuntaa Lagosin saaren umenissa, ei kovinkaan kaukana Lagosin Oban palatsista. Nuoren papin pikkuihin kirkko on käymässä ahtaaksi. Sunnuntaisin on pidettävä kolme jumalanpalvelusta, että kaikki mahtuisivat.

Uusia kirkkoja sikäli Lagosin. Nigerialaiset ovat jumalapelekkäisiä kansaa, mutta uskovaisista käydään kirkkojen kesken kovaa kilpailua.

Kristittyjä on nigerialaisista vauk 40 prosenttia, loput muslimieja, vaikka vanhat animistiset afrikalaisuskonnotkin ovat yhä hyvin. Helluntalaiset ovat viime vuosina kirineet kovasti, kirkkokunnan saatona kasvavan kaikkein nopeimmin.

Akin Lavanson on kaunispiirteinen ja tuimasilmäinen mies, entinen rakennustarkastaja, joka syntyi uudelleen kolme vuotta sitten ja rupesi pastoriiksi. Helppo uskoa, että hänen tuliset saarnansa lohduttavat seurakuntaa. Monet tulevat pulmineen hänen luokseen, pienet toimiston tapaiseen kirkkosaliin taakse. Ja pulmia hänen lagosilaiskiritoilaan riittää.

"Ihmiset pitävät itse yllä ongelmiaan, mutta lähtöisin ne ovat Saatana. Saatana on vahvasti läsnä. Kaikkialla", Lavanson julistaa takahuoneessa. Hän kumartaa lähemmäs.

"Ihmettele, miksi tässä hartaassa maassa Jumala sallii kaiken pahan. Pahanus tuo Saatana, joka kääntää meitä pois Jumalasta", pastori sanoo hitaasti. Hän katsoo syvälle silmiin.

Saatanasta, siis.

Mutta kauaa ei Akin Lavanson enää opasta laumaansa Jeesuksen pultle. Rakas seurakunta on kerännyt pastorille matkakassan. Aivan pian pastori Lavanson istuu Lagosin lentokentällä, kädessään matkalippu sinne, minne kaikki täällä haluaisivat, Lontooseen.

Onnekas pastori karistaa aivan pian ja loistaa Lagosin kurjan ja pölyn.

Kiitos, Jeesus!